

KRONIKLER

MEVZUAT KRONİĞİ

ÂMME HUKUKU

I — Kanunlar

1 — Anayasa Mahkemesi

II. Cumhuriyetin T.B.M.M. birinci devresine, Anayasanın geçici 7. maddesiyle yüklenen ödev, müddeti içinde yerine getirilerek, 22 Nisan 1962 tarihli ve 44 numaralı kanunla (RG: 25 Nisan 1962 - 11091), Anayasa Mahkemesi kurulmuş ve yargılama usulleri düzenlenmiştir. Kanunun 59. maddesi, «Bu kanun, 25 Nisan 1962 tarihinde yürürlüğe girer» hükmüyle, mer'iyet tarihini, teamül dışında, yayım gününü nazara almadan, önceden kat'i surette tesbit etmiştir. Bunun sebebi, mezkûr 7. maddenin Parlemantoya verdiği altı aylık müddetin son gününün 25 Nisan 1962 olmasıdır. Gerçekten, T.B.M.M., 25 Ekim 1961 tarihinde toplandığına göre, geçici 7. maddenin, âmir bulunduğu, Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili kanunların en geç 25 Nisan 1962 tarihinde isdar edilmiş olması lâzım gelmekteydi. Ancak, T.B.M.M. 'nce 22 Nisan 1962 tarihinde kabul edilen bu kanun, Cumhurbaşkanını, Anayasanın 93. maddesiyle kendisine kanunlar üzerinde tanınan on günlük düşünme ve tekrar görüşülmek üzere, bunları iade yetkisini kullanamamak veya Anayasanın geçici 7. maddesindeki emre uymamak mevkiinde bırakmış bulunmaktadır. Bu itibarla, Parlamento, Anayasanın geçici 7. maddesindeki mühlete tamamen riayet etmiş sayılamaz.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun, Devletin yeni teşkilâtı içinde çok önemli bir yer işgal eden ve esaslı bir fonksiyon ifasına namzet bulunan bir müesseseyi tanzim etmekte olduğundan, ayrı ve geniş bir etüd mevzuu yapılmak icap eder. Mevzuat Kroniği çerçevesi içinde, kanun hakkında ancak bazı mülâhazalarımızı kanunun madde numaraları sırasını takiben kısaca arz ediyoruz:

a) Kanunun 3. maddesinin son fıkrasındaki, «hakkında itirazda bulunulmuş üye, bu konudaki inceleme ve oylamalara katılamaz. İtiraz hakkı görülürse o üye hakkındaki *seçim yapılmamış sayılır...*» hükmü, ancak seçim tasarrufu keenlemyekün, yani yoklukla malûl bulunduğu takdirde terettüp edecek bir müeyyideyi mutazammındır. Halbuki seçim muameleleri, her zaman, bu derece ağır ve açık bir sakatlıkla malûl olmayabilir; bu halde, hukuken seçimin iptali cihetine gidilmek mümkün ve lâzımdır. Binaenaleyh, «seçim yapılmamış sayılır» ibaresi, bütün ihtimalleri ifade edecek nitelikte bir terim değildir.

b) Anayasa Mahkemesinin başlıca görevlerinden biri olan kanunların ve yasama meclisleri içtüzüklerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla belli makam ve kurullarca açılacak iptal dâvaları, kanunun 20. maddesinin bir numaralı bendinde kısaca tarif edilmiş ve fakat bunların iptal sebepleri, husumet meselesi ve diğer usulî muameleler, ilgili «inceleme ve yargılama usulleri» başlıklı dördüncü kısımda tanzim ve tesbit edilmemiştir. Kanun ve içtüzüklerin iptali için ileri sürülecek sebepler, idarî iptal dâvası nazariyesine kıyasen, bu teşriî tasarrufların muhtelif unsurları bakımından mevzuubahs ve mümkün olacağı hatıra gelmekle beraber; bu umumî esaslardan hangi noktalarda inhiraf edilebileceği kanunda tasrih edilmeliydi. Çünkü, siyasi mahiyeti de haiz bulunan teşriî tasarruflar, idarî tasarruflara nazaran, bazı istisnai hükümlerin kabul ve tatbikini icap ettirebilir. Meselâ: Kanunun 26. maddesinin ikinci fıkrasında, iptal dâvası açanlara, kanun veya içtüzüğün «Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduğunu» açıklamak mecburiyeti tahmil edilmektedir. Halbuki, bir kanun veya içtüzük Anayasanın belli bir maddesine açıkça aykırı olmamakla beraber, onun sistemine veya ruhuna muhalefet arzedebilir. Bu takdirde, iptal dâvası arzuhali, bu şekli noksandan dolayı iptidaen red mi edilecektir?

Husumet meselesine gelince; objektif mahiyette olan bu gibi iptal dâvaları, bir hasma tevcih edilerek açılmak zorunda değildir. Fakat, cansız ve mücerret olan kanun veya içtüzüğün hiç değilse ne gibi sebep, ihtiyaç ve mülâhazalara binaen isdar edildiğini izah maksadiyle bir makamın mütalâasının alınması lüzumu kabul edilmeliydi. Gerçi, kanunun 30. maddesinin son fıkrasında, siyasi partilere veya parti gruplarına, iptali istenen kanun veya içtüzüğün Anayasaya aykırı olmadığı hususunda Yüksek Mahkemeye mütalâa vermek imkânını bahşetmiştir. Lâkin, bu yetki, ihtiyari olmak

itibariyle, dâvada hasım mevkiini işgal edecek bir makamın fonksiyonunu ifa etmekten çok uzaktır. Kanun ve içtüzüklerin müdafaası, tarafsız olması lâzım gelen Yasama Meclisleri Başkanlık Divânlarına bırakılamaz ise de; M. B. Komitesince kurulan Anayasa Komisyonunun İstanbul'da hazırlamış olduğu Öntasarı'nın 174. maddesinde derpiş edildiği gibi, Danıştay Başkanın Sözcüsünün veya müstakil bir kanun sözcüsünün Devleti temsilen mütalâa veya müdafaada bulunması kabul edilebilirdi.

c) Anayasa Mahkemesinin iptal dâvaları kadar mühim olan diğer bir vazifesi de, sair mahkemeler önünde mevzuubahis veya dermeyan edilecek Anayasaya aykırılık itirazlarının meselei müstehire şeklinde tetkik ve karara raptedilmesidir. Yüksek Mahkemenin bu görevi, kanunun 20. maddesinin iki numaralı bendinde sureti umumiyede ifade edildikten sonra, 27. maddesinde düzenlenmektedir. Mezkûr iki sayılı bentte, meselei müstehire, muhakeme usulünün umumî prensiplerine uygun olmayarak, çok şümüllü bir şekilde tarif ve tesbit edilmiştir. Filhakika, meselei müstehire (question préjudicielle), mütekaddim meseleden (question préalable) farklı olarak, sadece başka bir kaza manzumesinin vazife sahasına giren ihtilâflı bir noktanın haline kadar dâvanın ilgili mahkeme önünde geciktirilmesini sağlayan bir usuldür. Dâvanın esasının halli, aynı kaza manzumesinin görevi içinde bulunan bir meselenin çözümlenmesine bağlı ise; bu bir mütekaddim mesele şeklinde dâvaya bakmakta olan aynı mahkeme tarafından geciktirilmeden halledilebilir ve edilmelidir. Muhakeme usulünün umumî prensipleri bu yolda oımasına rağmen, kanunun 20. maddesinin ikinci bendinde, Anayasa Mahkemesi, Yüce Divân sıfatiyle çalışırken veya siyasi partilerin kapatılması hakkında açılan dâvaları görürken, karşılaşıcağı Anayasaya aykırılık itirazlarının (ki bunlar Anayasa Mahkemesi için meselei mütekaddimedir), meselei müstehire şeklinde incelenip karara bağlanacağı kabul edilmiştir. Ancak, bu arada, her nasılsa Anayasa Mahkemesinin vazifeleri arasında bulunan, dokunulmazlığın kaldırılması ve T.B.M.M. üyeliği sıfatının düşmesi hakkındaki kararların iptali talepleri zımnında tahaddüs edebilecek meselei mütekaddimelerin aynı şekilde meselei müstehire olarak nazara alınacağına dair bir kaydın, 20. maddenin iki numaralı bendine konması unutulmuştur.

Diğer taraftan, yine muhakeme usulü prensiplerine tevafuk etmiyecek tarzda, meselei müstehirelerin mahkemelerce Anayasa

Mahkemesine intikal ettirileceği, mezkûr iki numaralı bent ile, 27. maddeden anlaşılmaktadır. Her ne kadar Anayasa 151. maddesiyle mahkemelere de Anayasaya aykırılık meselesini re'sen nazara almak yetkisini vermekte ise de, bunun, Anyasa Mahkemesine intikalinin de mahkemeye ait bir vazife olacağı mânası ve zarureti yoktur. Böyle olsa bile, nihayet re'sen nazara alınan aykırılığa ait meselei müstehirenin mahkemece Yüksek Mahkemeye intikal ettirilmesi kabul edilebilirdi. Tarafların dermeyan ettikleri ve mahkemenin sadece ciddiyetine kani olduğu Anayasaya aykırılık itirazlarının, ilgililer tarafından Anayasa Mahkemesine arzı, meselei müstehire usulünün icaplarındandır.

Nihayet, meselei müstehire hakkında Anayasa Mahkemesinin vereceği kararı, esas mahkemesinin ne kadar müddet beklemek mecburiyetinde olduğu ve bu süre geçtikten sonra ne yolda hareket edebileceği noktasında, kanunun 27. maddesinin son iki fıkrası ile Anayasanın 151. maddesi arasında bir mübâyenet müşahade edilmektedir. Şöyle ki; Anayasanın mezkûr maddesi, meselei müstehire mevzuunda karar vermesi için Anayasa Mahkemesine üç aylık müddet tanımış ve bu süre içinde karar verilmezse, mahkemenin, Anayasaya aykırılık iddiasını kendi kanaatine göre hallederek dâvayı yürüteceğini belirtmiştir. Halbuki, kanunun 27. maddesinin sondan bir evvelki fıkrası, «Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara resmen ittılâ kesbedinceye kadar, dâvayı geri bırakır.» dedikten sonra, ancak son fıkrasında, «Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere üç ay içinde kararını verir» hükmünü koymakta ve bunun müeyyidesini göstermemektedir. Sondan bir evvelki fıkranın açık ifadesi ve müddete ait hükmün onu takip etmekte bulunması, kanun vazının, esas mahkemenin her halükârda Anayasa Mahkemesinin kararını beklemek mecburiyetinde olduğunu, aradan üç ay geçmiş olsa dahi, meseleyi kendi anlayışına göre çözümlenmeğe ve dâvayı yürütmeğe mezun bulunmadığını irade etmiş görünmektedir.

Kanunun meselei müstehireye müteallik hükümleri, bu yolda tefsir ve tatbik edildiği takdirde, Anayasanın 151. maddesine aykırı bir teamül veya içtihadın meydana geleceği izahtan varestedir. Hukuk dâvalarında mevzuubahs olacak meselei müstehirelerde, Anayasa Mahkemesinin kararını üç aydan fazla beklemekte pek mahzur bulunmamakla beraber; idare ve ceza dâvalarında ve hususiyetle mevkufen cereyan eden muhakeme sırasında ileri sürülen Anayasaya aykırılık itirazları hakkında Anayasa Mahkemesinin

vereceği kararları üç aydan fazla beklemek mecburiyetine riayet etmek, vahim ve tehlikeli vaziyet ve neticeler doğurabilir. Bu gibi ahvalde, esas mahkemesinin Anayasa maddesine itibar ile, kanun hükmünü ihmal etmesi mümkün ve caizdir.

d) Anayasa Mahkemesinin mühim vazifelerinden bir diğeri de, T.B.M.M. üyelerinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması veya üyeliğın düşmesi hakkındaki Meclis'ler kararlarına karşı ilgililerin yapacakları iptal taleplerini karara bağlamaktır. Kanununun 20. maddesinin 6 numaralı bendiyle, 33. maddesi bu mevzua taallük etmektedir.

Bir kerre, bu iptal talepleri, tek taraflı olup, münhasıran teşrii masuniyetin ref'i veya âzalığın sukutu kararları aleyhinde derpiş ve kabul edilmiştir. Halbuki, bu meselelerde Meclis'lerin aksi istikamette verecekleri kararlara karşı, müşteki, mağdur veya mutazarırlara da bir itiraz hakkı tanınması lâzım gelirdi. Hususiyle, 33. maddede, müsbet kararlar dolayısıyla yalnız ilgili Parlamento üyesi veya üye olmayan Bakana değil, T.B.M.M. üyelerinden her hangi birine de müracaat imkânı verilmiş olduğuna göre, menfi kararlar muvacehesinde ilgililerin bir himayeye mazhar kılınması doğru ve yerinde olurdu. Diğer taraftan, bu mevzudaki iptal taleplerinin, sadece Anayasa veya içtüzük hükümlerine aykırılık iddiasına istinat ettirilebileceği ifade ve irade edilmiş görünmektedir. Halbuki, kaldırma ve düşme kararları, Devletin diğeri mevzuatına da mugayeret teşkil edebilir ki, bu gibi hallerin müeyyidesiz kalması hukukten tecviz edilemez.

Nihayet, kanunun bu hususla ilgili 20. ve 33. maddelerinde, alâkadarların Anayasa Mahkemesine iptal talebiyle vâki olacak müracaatlarının, Yasama Meclisleri kararlarını durdurup durduramayacağı veya bunu temin için Yüksek Mahkemenin daha önce bir tehiri icra kararı vermesi lâzım gelip gelmediği, derpiş ve tanzim edilmemiş bulunmaktadır. Parlamento üyeleri hakkında soruşturma ve koğuşturmaya yetkili adli makamlar ile, Anayasa Mahkemesi arasında bir takım anlaşmazlık ve çatışmalara sebebiyet verebilecek olan bu boşluğın, teşrii yoldan gidilerek doldurulması lâzımdır.

e) Bilindiđi gibi, Anayasa sadece kanunlar ile içtüzüklerin, Anayasaya aykırılığı sebebiyle, iptal dâvası mevzuu olabileceğini kabul etmiş, fakat 65. maddenin son fıkrası hükmiyle, milletlerarası anlaşmalar aleyhine Anayasa Mahkemesine hiç bir suretle başvurulamayacağını emretmiştir. Mezkûr fıkra hükmü, kanununun 23.

maddesine aynen intikal ettirilmiştir. Ancak, gerek Anayasa ve gerek kanun hükmü, münhasıran usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe konmuş olan milletlerarası andlaşmaların kazai murakabeye tâbi tutulamıyacağını âmir bulunduğuna göre, salâhiyet ve şekil bakımından mevzuata aykırı olan bu nevi tasarrufları, hem Anayasa Mahkemesi, hem de diğer bütün kaza mercileri kontrole yetkilidir. Hususiyle, muahedelerin hukuken mevcut olup olmadıkları ve usulü dairesinde mer'iyete konulup konulmadıkları bir dış (extrinsèque) murakabeye mevzu teşkil edeceğinden, Âmme Hukukunun umumi prensipleri gereğince, bütün mahkemeler bunu her zaman yapabilirler.

f) Anayasaya aykırılık iddiaları, intizamı âmmeye taallük eden meselelerden bulunduğundan; kanun vazı, pek doğru ve yerinde olarak 28. maddenin birinci fıkrasında, Yüksek Mahkeme, «İlgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmağa mecbur değildir..., taleple bağlı kalmak kaydıyla, başka gerekçe ile de Anayasaya aykırılık kararı verebilir.» hükmünü sevketmiştir. Mezkûr hükümde, muhakeme usulü prensiplerinden olan, «ultra petita» kaidesine sadık kalınmakla beraber, umumi menfaat mevzuubahs olduğu için, iptal dâvasının sebebinde mahkeme, haklı olarak, bağlanmamıştır. Böyle olduğuna göre, kanunun 26. maddesinin ikinci fıkrasında, aykırılık iddiasının Anayasanın hangi maddesine dayandığını ve bunun gerekçelerini göstermek mecburiyeti, müddeiye neden tahmil edilmiştir? Filhakika, Yüksek Mahkeme, Anayasaya aykırılık sebeplerini 28. maddenin birinci fıkrası gereğince, re'sen de nazara alıp, karar verebileceğine göre; dâvacıya ağır bir usuli külfetin yüklenmesinde fayda ve zaruret yoktur.

Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi, iptal dâvası teorisinin icapları dolayısıyla, kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası hükmünce, bazı ahvalde talep ile mukayyet olmayarak karar vermeğe yetkili kılınmıştır. Şöyle ki; «müracaat, kanun veya içtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da, bu belirli madde veya hükümlerin iptali, kanun veya içtüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla, kanun veya içtüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir.» (madde: 28/2).

g) Anayasa Mahkemesinin, iştilal mevzuunun, hukuki olduğu kadar siyasi mahiyette bulunması dolayısıyla, fonksiyonunu ifa

ederken, delil toplama bakımından bir takım güçlüklerle karşılaşacağı tabiidir. Çünkü, «Devlet Sırrı» def'inin, sık sık dermeyan edilebileceği bir sahada faaliyet göstermektedir. Nitekim, kanunun 40 ve 48. maddeleri, Yüksek Mahkemenin, delil elde etme hususundaki serbestlik ve imkânlarını bir hayli kısımakta ve sınırlamaktadır. Bu iki maddede «Devlet Sırrı» mefhumu, üç ayrı tâbirle ifade edilmiş bulunmaktadır: «Devletin yüksek menfaatleri» (madde: 40), «Devlet menfaatleri» (madde: 48), «Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği ve yüksek menfaatleriyle birlikte yabancı Devletlere de ilişkin» (madde: 40, 48). Bu mülâhazaların mevzuubahs olduğu hallerde, Yüksek Mahkeme, üçte iki çoğunlukla, delilin ibrazına veya istimama karar verebilirse de, güvenliğe ve yabancı devletlere ilişkin hususlarda son söz yetkili Hükümet makamındır. Ancak, bu suretle ibraz veya istima edilemiyen deliller, sanık aleyhinde mesnet ittihaz edilemez.» «Devlet Sırrı» def'i, Anayasa Mahkemesi ile diğer âmme organları arasında ihtilâf mevzuu yaratmağa müsait ve namzet görünmektedir.

h) Anayasa, 152. maddesinin üçüncü fıkrasında, kanun ise 50. maddesinin beşinci fıkrasında, Yüksek Mahkemenin itiraz yoluyla bakacağı Anayasaya aykırılık iddiaları hakkında vereceği kararların kaideten âm ve şâmil (erga omnes) tesiri haiz olacağını ifade etmekte ve fakat istisnaen «yalnız tarafları bağlayıcı» mahiyette bir hüküm verilebileceğini kabul etmektedir. Bu sistem, meselei müstehire usulüne uygun olmayıp, itiraz yolunu iptal dâvası ile karıştırmaktadır.

i) Kanunun 42. maddesi «Anayasa Mahkemesinin görevine girmiyen konulara ilişkin dilekçeler reddolunur. Red kararı, dilekçe sahibine tebliğ olunur.» hükmiyle iktifa ettiğine göre, acaba Yüksek Mahkemenin vazifesizlik kararları Resmî Gazete'de yayınlanmıyacak mıdır? Kanaatimizce, kanunun 26. maddesinin son fıkrasında, şekil noksanı verilen mehil içinde tamamlanmayan dâvaların açılmamış sayılmasına dair olan kararların dahi Resmî Gazete'de yayınlanacağı kabul edildikten sonra ve Anayasanın 152. maddesinin son fıkrasındaki mutlak ve umumî hüküm muvacehesinde, 42. maddede mevzuubahs olan görevsizlik kararlarının yayınlanmaması ihtimal ve imkânı yoktur. Çünkü, vazifesizlik kararları, dâvanın şekil noksanı sebebiyle açılmamış sayılması hakkındaki kararlardan her cihetçe daha önemlidir.

j) Kanunun geçici 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, «kanun adını taşımamakla beraber, kanun mahiyetindeki sair metinler için

de» iptal dâvası prosedürünün câri olacağı ifade edilmektedir. Halen yürürlükte bulunan veya mer'iyeti münakaşalı olan İmparatorluk, Milli Mücadele, M. B. K. devirlerinde teşri kudretini kullananlar tarafından isdar edilen metinlerin, aynı uzuvlarca yapılan idari-tanzimî tasarruflardan ayırd edilmesi bir hayli güçtür. Bu itibarla, eski metinler aleyhindeki iptal dâvaları, Anayasa Mahkemesinin işe başlamasından itibaren altı ay sonra artık mümkün ve mevzuubahs olamaz ise de; bunlara karşı itiraz yolu her zaman açık bulunduğundan, Danıştay ile Yüksek Mahkeme arasında vazife ihtilâflarına sebebiyet vermesi kuvvetle muhtemeldir. Bu takdirde; görev uyumsuzluğunu çözmeye yetkili ayrı bir merci mevcut olmadığından, en yüksek kaza organı olan Anayasa Mahkemesinin kararına uymaktan başka yapılabilecek bir şey yoktur.

Keza, geçici 5. maddenin son fıkrası hükmü, kanaatimizce, Anayasaya aykırı olarak, Yüksek Mahkemeyi, 25 Ekim 1961 tarihinden önce teşrii uzvunca alınan tefsir kararları ile bağlamakta ve bunlar aleyhine iptal dâvası açılmıyacağını tasrih etmektedir. Tefsir kararları, ilişkin olduğu kanundan müstakil hüviyete sahip teşrii bir tasarruf olmamak itibariyle, ayrı bir iptal dâvasına mevzu teşkil edemezse de; kanun hükmünün muayyen bir zamanda ve belli bir heyet tarafından açıklanan mânasını dondurmağa hiç bir organın kudreti yetemeyeceğinden, bunların yıllarca sonra ve köklü değişme ve gelişmelere rağmen Anayasa Mahkemesini takyid etmesi, Âmm Hukuku Prensiplerine olduğu kadar, siyaset ilmine de muhalif ve münafidir.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

DEVLETLER HUKUKU ENSTİTÜSÜ

2 — Yüksek Hâkimler Kurulu

Anayasa Mahkemesi gibi, Yüksek Hâkimler Kurulu (YHK) da, Anayasanın geçici 7. maddesinin altı ay içinde kurulmasını emrettiği yeni müesseselerden biridir. Bu Kurul, kaza organı içinde yer alan Adliye Mahkemelerinin ve hâkimlerinin istiklâl ve teminatını sağlamak için düşünülmüş ve ihdas edilmiştir. T.B.M.M., 22 Nisan 1962 tarihinde 45 sayılı ile kabul ettiği bir kanunla (RG. 25 Nisan 1962-11091), YHK. nun statüsünü tesbit etmiştir. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un isdar ve mer'iyet tarihleriyle, Cumhurbaşkanının yetkisi konusunda yukarıda arzettiğimiz mütalâa ve mülâhazalar, *YHK. Kanunu* hakkında da aynen vârittir. Bundan başka, 45 numaralı kanun için, tedvin tekniği bakımından bazı tenkitler ileri sürülebilir. Şöyle ki; kanunun 4. Kısmının I. bölümü, savcılık müessesesini yeni Anaya-

saya göre düzenlediği ve hattâ II. bölümü de hâkimlik ve savcılık mesleklerinin müşterek statü hükümlerini ihtiva ettiği gibi; «Değiştirilen Hükümler» başlığı altındaki III. bölümde mevzu ile doğrudan doğruya ilgisi olmayan, Yargıtay Teşkilât Kanunu ile Noter Kanununu esaslı şekilde tâdil eden müteaddit ve mufassal hükümler yer almıştır. Zaten çok girift ve içinden çıkılmaz bir hal almış bulunan mevzuatımızı, bu kabil usul dışı taknin yollarıyla bir kat daha iğlâk etmek doğru olmasa gerektir. Gerçi, çift Meclis sisteminde kanun yapılması, eskisine nazaran biraz daha güç ve geç olacağı için, bu tarz değişiklik prosedürünün ihtiyar edilmiş olması, hafifletici bir sebepse de, hukukî mevzuatımıza bir an önce çeki düzen vermek maksasıyla, resmi kodifikasyon hareketine girişmek mevkiindeyiz. Bu itibarla, 45 sayılı kanunun son bölümü, bilâhare ve her halde bu metinden çıkarılarak yerine konmalıdır.

Anayasa Mahkemesi teşkiline ve yargılama usullerine dair olan kanun için takip ettiğimiz usule göre, YHK. Kanunu hakkında da bazı mütalâalarımızı arzedeceğiz:

a) Anayasaya göre, YHK. 'na üye seçme ve seçilme yetkisi, Yargıtay üye ve başkanlarıyla, birinci sınıfa ayrılmış hâkimlere aittir. Ancak, birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerden, Adalet Bakanlığı merkez teşkilâtında idari memuriyetlerde çalıştırılan bazıları da mevcuttur. Bu durumda olanların seçime hiç bir sıfatla giremeyecekleri, kanunun 94. maddesindeki hizmetlerin savcılık mesleğinde geçmiş sayılacağı hükmünden anlaşılmaktadır. Buna rağmen, kanunun 11. maddesi, Yargıtay hâkimliğinden gelen Bakanlık Müsteşarının, Yargıtay Genel Kurulu'na yapılacak seçimde aday olabileceğini kabul etmiştir. Kanaatimizce, bu hüküm, 94. madde ile kabili telif olmadığı gibi, Anayasanın 143. maddesine de aykırıdır. Çünkü, Bakanlık Müsteşarı, Yargıtay hâkimliğinden gelmiş olsa da, artık hâkimlik sıfat ve statüsünü kaybetmiştir.

b) Seçimlerde uygulanacak hükümlerden bahseden 14. madde, Yargıtay Genel Kurulu'nun «özel hükümlere göre» seçim yapacağını bildirmekte ise de, hususî ahkâmın hangi kanunda bulunduğu kestirilememektedir.

c) Kanunun 8 ve 20. maddelerinde, Millet Meclisi ile Senatunun, Kurul'a seçebileceği üyelere aranan şartlar meyanında, bu adayların «Yüksek Mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma şartlarını kazanmış» olmaları kaydından, filhal bu sıfatla

vazife ifa etmekte olanların seçilemeyeceği anlaşılmaktadır. Anayasanın 143. maddesinden kanuna intikal eden bu hüküm, Yargıtay ve birinci sınıf hâkimler kendi aralarından seçip Kurul'a üye gönderdiklerine göre, Yasama Meclisleri'nin artık bunların dışında kalan mezkûr vasıfları haiz kimseleri intihap etmesi lâzım geldiği maksadına matuf olsa gerektir.

d) Kanununun 22. maddesinin son fıkrası, Yargıtay Başkanlar Kuruluna, seçimlere vâki olacak itiraz hakkında geniş bir takdir yetkisi bırakmaktadır. Şöyle ki, «itiraz seçim sonucunu değiştirecek nitelikteyse Kurul, belli kimselerin seçimini veya bütün seçimi iptale yetkilidir» denildiğine naazran, intihap ameliyesinde tesbit edilecek bazı sakatlıklar, seçimin tâlili için kâfi sebep teşkil etmeyecek demektir. Halbuki bir sakatlığın seçimin neticesini değiştirecek mahiyette olup olmadığını her zaman ve sonradan kat'iyetle kestirmek mümkün değildir. Bu itibarla, Başkanlar Kurulu'nun takdir salâhiyeti, bazı ahvalde, malûl seçimlerin «entériner» edilmesine müncer olabilir.

e) Kanununun II. Kısmının II. bölümünün başlığı ile 24. ve müteakip maddelerde kullanılan «organ» tâbiri, bu müesseselerin hukuki mahiyetiyle pek de mütenasip değildir. Çünkü, YHK., bir Anayasa müessesesi olmakla beraber, Devlet'in dışında, ayrı bir hükmi şahsiyet taşımadığından; bunun faaliyetlerini icra edecek olan şahıs veya heyetlere «organ-uzuv» adını vermek, doğru ve mümkün sayılamaz. Bunlar, bir teşkilât aksamından veya teşekkül (organisme) den ibarettir.

f) Anayasa Mahkemesi başkanının dört yıl için seçileceği, gerek Anayasanın 145. maddesinde, gerek organik kanununun 11. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. YHK. başkanının seçimle işbaşına geleceği belirtilmişse de, vazife müddeti tesbit edilmemiştir. Filhakika, Anayasanın 143. maddesi başkanın, üye tam sayısının salt çokluğu ile Kurul tarafından ve kendi içinden seçileceğini açıklamıştır. YHK. Kanunu da 26. maddesinde, aynı esası tekrarlamakta ve fakat geici 2. maddesinin ikinci fıkrasında, ilk iki yıl sonunda seçimleri yenilenecek üyelerin adçekme muamelesine başkanın tâbi olmayacağını tasrih etmekle, zımnen dört sene müddetle görevde kalacağını anlatmış bulunmaktadır. Ancak, bu müddet, kanunun esas ve daimî hükümlerini ihtiva eden 26. maddesinde yer almadığı ve Anayasanın 143. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci

cümlesi gereğince, hâkimlik görevinden gelmiyen üyeler, ardı ardına YHK. 'na seçilebileceği için, bu durumda olan başkanların üyelik seçimleri dört sene sonunda yenilendiği takdirde, başkanlık seçimlerinin de yenilenmesinin icap edip etmiyeceği bir mesele olarak ortaya çıkabilir. Gerçi başkan da, esas itibariyle bir Kurul üyesi olduğuna göre, dört senelik seçim süresine tâbidir ve bu müddetin sonunda, üyelikle birlikte başkanlık sıfatı da sona ermiş sayılabilir. Fakat, kanunun 26. maddesinde, bu hususta sarahat bulunmadığından, üyelik seçimi yenilenen başkanın görevi, inkitaa uğramadan devam etmiş olacağı cihetle, başkanlık sıfatı da mahfuz ve bâki telâkki edilebilir. Bu mesele, YHK. 'nun ilk karşılaşacağı başkanın üyelik seçiminin yenilenmiş olması halinde takip edeceği usul ve alacağı kararla halledilebilecek mahiyettedir. Anayasanın sistemi ve ruhuna itibar edilecek olursa, her dört yılda bir başkanlık seçiminin yenilenmesi muvafık olur.

g) YHK. Genel Kurulu'nun ve başkanının görevlerini sayan, kanunun 32 ve 27. maddeleri, Heyetin yönetmelikler yapabileceğini, «kural niteliğinde kararlar» alabileceğini ve bölümler arasındaki uyumsuzluklar hakkında hüküm verebileceğini, 68. maddede bu tasarruflardan lüzum görülenlerin Resmî Gazete'de yayınlanacağını kabul etmektedir.

Yönetmelikler, yeni Anayasamızda, kanun ve tüzük gibi, muayyen makam veya idare hükmî şahıslarının isdar edebileceği belli hukukî tasarruflardır. Anayasanın 113. maddesine göre, münhasıran Bakanlıklar ile kamu tüzel kişileri yönetmelik çıkartmağa mezdur. Bu itibarla, ne bir Bakanlık ve ne de tüzel kişiliği haiz olan YHK., yönetmelik adı altında tanzimî kaide tasarruf yapmağa yetkili değildir.

Kural niteliğindeki kararlara gelince; bunlardan neyin kastedildiği kolayca ve kat'iyetle anlaşılamamaktadır. Bu terimden maksat, Genel Kurul'un bir takım prensip kararları alması ise, bunların bir hâdise ve ihtilâf zuhur etmeden, mücerret olarak ittihazı, mevzuat hükümlerinin tefsirini tazammun eder ki, yeni Anayasaya göre, bu mahiyette bir tasarrufu T.B.M.M. dahi yapmaktan memnudur. Yok eğer, kural niteliğindeki karar, klâsik mânada bir kaide tasarruf ise, bu halde yasama fonksiyonu ifa edilmiş olduğundan, Anayasanın T.B.M.M. 'ne hasır ve tahsis ettiği bir yetkiye tecavüz edilmiş olur.

Bölümler arası uyumsuzlukları, Başkanın Genel Kurul'a hallettirmesi, bir nevi Tevhidi İctihat usulünün YHK. 'na ithali demek

olur ki, memleketimize mahsus olan ve yargı fonksiyonu ile hem ahenk ve mahiyetiyle kabili telif bulunmayan bu yolun yeni Anayasa muvacehesinde Yüksek Mahkemelerde bile devamı câi sual ve kabili münakaşadır. Bu mevzuda son sözü söylemeğe Anayasa Mahkemesi yetkilidir.

Nihayet, başkanın, bölümlerden sâdır olan bir kararı, Anayasaya veya diğer kanunlara aykırı bulması halinde, işi Genel Kurul'a götürebilmesi, Türk Hukukunda bugüne kadar eşine rastlanmayan çok geniş ve istisnai bir yetkidir. Genel Kurul'a müracaat hakkı, ancak ilgililere tanınmış olduğundan, tarafsız bir mevki işgal eden başkanın, bölüm kararlarına itiraz edebilmesi, Hukukun umumî prensipleriyle kabili telif olmasa gerektir.

h) Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, bölümlere ayrılacak üyelerin seçiminde, Genel Kurul'un nisbî seçim esasına riayet edeceğini, yani muhtelif kaynaklardan gelen üyelerin her üç bölümde de yer alacak şekilde dağıtılmasını âmir bulunmaktadır. Tamamen teknik ve kısmen idari, kısmen kazai yetkilerle teçhiz edilmiş bulunan YHK. 'nda, siyasi heyetlerin çalışma usulünde tatbik edilen nisbî temsil esasının uygulanması, herhangi bir fayda sağlamıyacağı gibi, bazı hallerde mahzur ve tehlikeler de arz edebilir. Kaldı ki, Anayasa hükümleri, üyelerin böyle bir tevziata tâbi tutulmasını icap ettiren herhangi bir kayıt ve işareti ihtiva etmemektedir.

Diğer taraftan, üyelerin her iki yılda bir bölümlere dağıtılması usulü de, ancak siyasi mülâhazalara hizmet edip, istikrar ve istimrara münafi bir durum yaratır.

Nihayet, Bölüm başkanlarının seçim müddeti de, Kurul başkanı gibi, bazı güçlülere yol açacak şekilde açıkça tesbit edilmiştir.

i) Kanunun 29. maddesi, mâzide bir çok şikâyetleri mucip olan «geçici yetki vermek» usulünü ipka etmekte ve fakat, bunu, YHK. 'na tanımaktadır. Bu suretle, mezkûr usulün suiistimai edilmesi önlenemezse de, Adliye kadrolarındaki elemanların yer itibarıyla teminat ve istikrarını sağlamak bakımından bu müessesenin tamamen lâğvedilmesi temenni olunurdu. Hasıl olacak boşluk ise, her hâkimin ve savcının yanında bir yardımcı bulundurmak suretiyle telâfi edilebilirdi. Ancak, Devlet hazine ve bütçesinin halihazır durumuyla, bu kadar çok personel istihdamı mümkün olamayacağı mülâhazasıyla ki, «geçici yetki» usulü aynen muhafaza edilmiş görünmektedir.

Mevzuubahs 29. maddenin dokuz numaralı bendinde, Adliye hâkimlerinin «meslekten ayrılma» işleri hakkında karar ve başka mesleğe geçme isteği üzerine muvafakat vermek yetkileri, YHK. 'nın I. Bölümünün görevleri arasında sayılmıştır. Bunlardan birincisi, hâkimlerin istifa iradelerinin kabulü tasarrufuna tekabül etmek; ikincisi ise, mecburi hizmete tâbi elemanların başka Devlet dairelerine nakil taleplerine ilişkin bulunmak lâzımdır. Adliye hâkimleri, ötedenberi ve halen, umumî Memurin Kanununa tâbi olmadığına ve naklen tayin edileceklerin Devlet dairelerine kabulleri için istifadan sonra muayyen müddet bekletilmesi hukuken zaruri bulunmadığına göre, mecburi hizmeti olmıyan hâkimler hakkında, YHK. 'nun muvafakatini aramak, ameli bakımdan hiç bir fayda sağlayamaz.

j) Kanunun 32. maddesinin beş numaralı bendi hükmünce, Genel Kurul, «mesleğe kabul etmek, birinci sınıf hâkimliğe ayırmak, yükseltmek ve bununla ilgili düşünce bildirmek» görevlerini yapacaktır. Ancak bu işler, daha önce I. Bölümde görüşülüp karara bağlandığına göre, «bununla ilgili düşünce», nereye veya kime, niçin ve nasıl bildirilecektir? Adliye hâkimlerinin teknil zat işleri, YHK. 'nda temerküz ettiğine göre, bu baptaki düşünceleri kendi kendine vermesi makul olamayacağından; bunların ancak Bakanlar Kuruluna veya Yasama Meclislerine sunulacağı hatıra gelebilir.

k) Genel Kurulun toplantı ve karar yeter sayılarını tesbit eden 34. maddenin ikinci fıkrası hükmünce, «Genel Kurulun bir olayda, kural niteliğini taşıyan karar veya plânına aykırı bir karar verebilmesi, üçte iki çoğunluğun aynı oyda birleşmesine bağlıdır» Yönetmelik ve kural niteliğindeki kararlar hakkındaki mesbuk mülâhazalarımız mahfuz olmak üzere, mezkûr hükmün, Âmme Hukuku umumî prensiplerine aykırı bulunduğunu ifade etmek isteriz. Şöyle ki, bir makam veya heyet, kendi isdar ettiği kaide - tasarrufu, daha önce değiştirmeden, buna muhalif, müşahhas ve münderit herhangi bir karar ittihaz edemez. Çünkü geniş mânada kanunilik prensibi, özel tasarrufların behemehal genel ve objektif tasarruflara uygun olarak yapılmasını âmirdir. Bu itibarla, yürürlükte bulunan bir kaide - tasarruf, usulü dairesinde ve yetkili merci tarafından değiştirilmedikçe, buna mugayir alınacak sübjektif veya şart tasarruflar, hukuken bâtil addolunur.

l) Kanunun 35. maddesinin üçüncü fıkrası, «YHK. 'nda yapılan işlemler ve bunlarla ilgili görüşmeler ve yazılar gizlidir» hükmünü

sevketmiştir. Görüşmelerin gizliliği kabul edilebilirse de, işlemlerin ve yazıların, hususiyle ilgililerden de saklanması tecviz edilemez. Çünkü, YHK., bazı ahvalde, aleniliği Anayasa ile kabul edilmiş olan kaza fonksiyonu da ifa etmektedir. Binaenaleyh, hiç değilse, yargı yetkisinin kullanılması sırasında gizlilik esasına istisna kabul edilmeliydi.

Aynı maddenin son fıkrası, evrak örneklerinin verilmesini, başkanların iznine bağlı tutmuştur. Bu da, ilgililerin müdafaa hakkı bakımından mahzurlu ve hattâ Anayasaya aykırıdır.

m) YHK. başkanının görevden doğan veya görev sırasında işlediği suçlarından dolayı, hakkında soruşturma yapılması yetkisi, 56. madde ile, Yargıtay Birinci Başkanı'na verilmiştir. Bu hükme göre, Yargıtay Birinci Başkanı, YHK. Başkanının nev'ama hiyerarşik üstü mevkiine konulmuştur ki, gerek Anayasa ve gerek organik kanun, bu Kurulu, Yargıtay'ı da içine alacak şekilde, bütün Adliye cihazının başına geçirmiştir. Bu itibarla, YHK. başkanı hakkındaki soruşturmayı açmak yetkisi, Yargıtay Birinci Başkanı'na değil, yargı organının en üst kademesini teşkil eden Anayasa Mahkemesi Başkanı'na verilmeli idi.

Bu vesileyle, YHK. 'ndan sâdır olacak idarî ve hattâ kazai kararların bir tetkik merciinin bulunup bulunmadığının, böyle bir merciin mevcudiyeti kabul edilecek ise, bunun neresi olacağını, ne Anayasada, ne de organik kanunda gösterilmediğine işaret etmek isteriz. Anayasamızın, esas itibariyle, Devlet fonksiyonlarının maddî bakımdan yapılan ilmi tasnifine itibar ettiği nazara alınırsa, YHK. 'ndan çıkan idarî tasarrufların ve idarî mevzulara taallük eden kazai tasarrufların son tetkik merciinin Danıştay olduğu kabul edilmek lâzım gelir. Yok eğer, yeni Anayasanın, Devlet yetkilerinin bu maddî ayırımı yanında, Devlet teşkilâtı içinde bir de Adliye ile İdare arasında, uzvî ayrılık esasına yer verdiği de gözönünde tutulursa, YHK. 'nun kararlarının kat'i ve nihai mahiyette olduğu ve bunlar aleyhine hiç bir kaza merci önünde itiraz edilemeyeceği neticesine varmak icap eder. Biz, bu meseleyi şimdilik vaz etmekle yetiniyoruz.

n) Kanununun 92. maddesi, hâkimlikten savcılığa ve savcılıktan hâkimliğe geçme muamelelerini, ilgililerin talep ve yetkililerin iradesine bağlı tutmak suretiyle, doğru ve yerinde bir şekilde düzenledikten sonra; 93. maddesinde, salâhiyetli mercilere, «daha ziyade muvaffak olacağı» anlaşılan hâkim veya savcılarının «rızasına bakıl-

maksızın» diğeri mesleğe atanabilecekleri kabul edilmektedir. 93. madde hükmü, 92. maddede bir rahne açtıktan başka, Anayasa ile garanti edilen hâkimlik teminatını da zedelemektedir. Gerçi, eskiden İcra'nın haiz olduğu bu yetkinin, YHK. 'nce suiistimal edilmesine ihtimal verilmezse de, hâkimlik müessesesi üzerinde bir gölge teşkil edeceği söylenebilir.

o) YHK. Kanununun, Yargıtay Teşkilât Kanununu değiştiren 100. maddesi altında yer alan 2. maddenin iki ve üç numaralı fıkraları, «Başsavcılık görevlerinin nasıl ifa edileceği, Cumhuriyet Başsavcısının başkanlığında, Cumhuriyet İkinci Başsavcıları tarafından düzenlenecek bir yönetmelikle gösterilir. Bu yönetmelik ve aynı usule göre yönetmelikte yapılacak değişiklikler, Resmi Gazete'de yayınlanır.» hükümlerini ihtiva etmektedir. Yukarıda, YHK. 'nun tanzim ve isdar edeceği yönetmelikler mevzuunda serd ettiğimiz mütalâa ve mülâhazalar, Başsavcılar tarafından düzenlenecek yönetmelik hakkında evleviyetle vârittir. Çünkü, Başsavcılar, Anayasanın 113. maddesinde sayılan makam ve idarelerden olmadıktan başka, savcılık müessesesi, esas itibarıyla, İcra Uzu'na ve bunun içinde Adalet Bakanlığına bağlı bir teşkilâttan ibarettir. Binaenaleyh, bu baptaki yönetmelik, Adalet Bakanının imza ve Resmi Gazetede yayınlanması ile yürürlüğe konabilir.

8 — Bakanlıklar Kuruluşu

II. Cumhuriyetin kuruluşunda ilk teşekkül eden ikili koalisyon hükümetinin, siyasi af mevzuunda çıkan ihtilâf yüzünden istifa etmesi üzerine, Millet Meclisinde temsilcisi bulunan diğeri iki parti ile birlikte yeni bir karma Bakanlar Kurulu kurulması zarureti ortaya çıkmıştır. Bu suretle meydana gelen II. Hükümetin üçlü koalisyon şeklindeki tereküp tarzı dolayısıyla, her ortak partiye birer Başbakan Yardımcılığı mevkiinin verilmesi de icap etmiştir. İşte bu vaziyeti hukuken mümkün kılmak için, 26 Haziran 1962 tarihli ve 55 sayılı «*Bakanlıklar Kuruluşu Hakkındaki Kanunun Değiştirilmesine Dair Kanun*» (RG. 28 Haziran 1962 - 11140) kabul ve isdar edilmiştir. Mevzuu tanzim eden 13 Eylül 1946 tarihli ve 4951 numaralı esas kanunun birinci maddesinin üçüncü fıkrası, «Devlet Bakanlarından bir veya bir kaçına Başbakan yardımcısı görevi verilebilir» şeklinde değiştirilerek, her üç partiye de birer Başbakan Yardımcılığı temin edilmiştir.

Bakanlıklar Kuruluşu Hakkındaki Kanun, Devlet Bakanlarının sayısını tahdit etmediğinden, bunların ve Başbakan Yardımcılarının adedi istenildiği kadar artırılıp azaltılabilir. Ancak, Başbakan ile Cumhurbaşkanı'nın bu takdir yetkisi, teşkilât ve tahsisat kanunlarını kabul edecek olan T.B.M.M. 'nin iradesiyle sınırlıdır.

Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı müesseselerinin bugüne kadar memleketimizdeki tatbikatı, «ministre sans portefeuille» mahiyetiyle mütenasip olmamış, bunlara, Başbakanlığa şu veya bu suretle bağlı olan daire ve teşekküllerin sevk ve idaresi tevdi edilmiştir. Yeni tayin edilen Başbakan Yardımcılarına da aynı şekilde görev dağıtılması, bunların, Batı Avrupa demokrasileri mânâsında «vice-president» fonksiyon ve rolünü ifa etmelerine mâni olacaktır.

4 — Devlet İstatistik Enstitüsü

Evvelce, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü adı altında, Devlet dairesi şeklindeki umum müdürlük olarak mevcut bulunan bu müessese, bu defa, daha rasyonel ve ilmi mutalara dayanan verimli çalışmalar yapması için, 13 Haziran 1962 tarih ve 53 sayılı kanunla (RG. 23 Haziran 1962 - 11136), yine Başbakanlığa bağlı «Devlet İstatistik Enstitüsü» haline getirilmiştir. Muhtelif sahalarda anket ve sayım faaliyetinde bulunup, istatistikler düzenleyecek olan bu Enstitü; bir başkan, iki başkan yardımcısı ve beş ihtisas dairesinden meydana gelmiştir. Enstitünün çalışma ve araştırma sahası ile teşkilâtındaki işbölümünün isabetle tesbit edilmiş olmasına rağmen, kanun, zihinlerde bir takım istifhamlar yaratan bazı hükümleri muhtevirdir.

Ezcümle, kanunun 26. maddesinde, Genel Bütçe dışındaki idarelerin, anket, sayım ve istatistik yapması kısmen serbest bırakılmakla beraber, bilhassa bu bilgi ve sonuçların yayınlanması, Enstitünün muvafakatine bağlı tutulmuştur. Bu hüküm, Üniversite, Fakülte, İktisadi Devlet Teşekkülleri, Ticaret ve Sanayi Odaları gibi bir takım müesseselerin ilmi ve meslekî çalışmalarını yersiz olarak sınırlarken; Anayasanın 21, 24 ve 120. maddelerinde tanzim olunan hürriyetlerin istimalini de takyid eylemektedir.

Diğer taraftan, 26 ve 27. maddelerin mündericati, yapılan anket ve sayım sonuçlarının ve istatistiklerin hepsinin, umuma açıklanması hususunda Enstitünün muvafakati gibi bir şart koşmaktadır. Bu şart, sanki sayımı veya anketi yapılmış konulara ait istatistik-

lerin saklı tutulmak istendiği zehabını ve efkârı umumiyeye öğrenilmesi arzu edilmeyen bazı bilgilerin de yayınlanmamasının istihdaf edildiği intibahı uyandırabilir. Kanunun 27. maddesinin ikinci fıkrası, istatistik bilgilerinin yayınlanmadan önce işaa ve istimalini, isabetli bir düşünüşle, memnu kılmakta ise de; bu hüküm, herhangi bir istatistik bilgisinin hiç neşredilmemesini ve ilânihaye gizli tutulmasını temine matuf bir yetki olarak kabul ve tatbik edilmemelidir. Bununla beraber, Enstitü Başkanı kanaliyle bir takım neticeleri yayınlanmadan önce öğrenmek ve kullanmak kabil ve caizdir. Bu geniş takdir yetkisi yanında, 29. madde ile, bilgi veren diğer memurları ceza tehdidi altında bulundurmak, ağır bir müeyyide mahiyetini taşımaktadır. Yine 29. madde, 27. maddeye aykırı hareket eden memurların, sebep oldukları zarar ve ziyanı ödeyeceklerini âmirdir ki, burada ne gibi bir zarar ve ziyanın hâsıl olacağı ve ne yolda tazmin ettirileceği gayet müphemdir.

Nihayet, 27. maddenin son fıkrasında yer alan «bu bilgiler, istatistik amaçları dışında kullanılamaz ve subut vasıtası olamaz» hükmüne işaret etmek lâzımdır. Bir kere, Enstitünün ortaya koyduğu bilgilerin, istatistik amaçları dışında kullanılmasını men etmek, istatistiği, sırf istatistik vücuda getirmek için yapmağa müncer olur ki bu, işin mahiyetine ve tabiatı eşyaya aykırıdır. Çünkü istatistik, haddi zatında, istatistikten gayri, siyasî, içtimai, iktisadi ve kültürel dâvalarda bir tezin müdafaası veya cerhi için istimal olunur. Yoksa, mahz istatistik ilmi için istatistik yapılmaz. Bu itibarla, istatistiklerin kullanılacağı gayelerin böyle bir amaçla takyid ve tahdidî, hikmeti vücudunu inkâr demek olacağından, mevzuubahs hükmün bir an önce tâdili zaruridir. Saniyen, ihσαι bilgilerin, subut vasıtası olamayacağı noktası üzerinde durmak lâzımdır. Hususiyle, mahkemelerde bir dâva dolayısıyla, basında iddia olunan bir hususun ispatı zımında, istatistik bilgilere istinada cevaz vermemek doğru ve yerinde değildir. Bu iki nokta, Anayasanın 22. maddesinin ikinci fıkrası, 26. maddesi ve bilhassa hak arama hürriyetine ait 31. maddesi muvacehesinde yeniden düşünülüp ele alınmayı icap ettirecek mahiyettedir.

5 — Üniversite Öğretim Üyeleri

M. B. Komitesi tarafından isdar edilen 27 Ekim 1962 tarihli ve 114 sayılı kanunla, Üniversitelerdeki öğretim üyeliği ve yardımcılığı görevlerinden affedilen veya başka Fakülte ve Yüksek Okullara

nakledilenlerin yeniden bu vazifelerine kabul ve tayin olunmalarını tecviz eden, 12 Nisan 1962 tarihli ve 43 numaralı kanun (RG. 18 Nisan 1962 - 11086), İhtilâl Rejimi'nin tasarruflarından birini değiştirmiştir. Bu kanunun, Üniversiteler Kanunundaki tayin muamelelerine ait usul ve yetki kaidelerine getirdiği belli istisnalar dışında, umumi hükümler çerçevesi içinde mütalâa ve tatbik edilmesi lâzımdır. 43 sayılı kanunun ikinci maddesinin ikinci fıkrasının, Senatoca reddedilenlerin Danıştayda açacakları dâvaların en geç üç ay içinde karara bağlanmasını âmir olan hükmü, maddi ve kanuni hakikatı araştırıp tesbit ile görevli yargı organının bu işi üç ay gibi kısa bir müddet zarfında yapmak mecburiyetinde bırakılması, kaza fonksiyonunun mahiyeti ile pek bağdaşamaz. Kaldı ki, bu gibi dâvalar muayyen müddet içinde intaç edilmediği takdirde, kanuni veya hukuki hiç bir müeyyide bahis mevzuu olamaz.

Kanunun 4. maddesi, ilgililerin her birine iki aylık maaş ve ödenekleri tutarında tazminat verilmesini tasrih etmekle, İdare Hukukunda «Götürü Tazminat» esasını kabul etmiş olduğundan; bunun dışında herhangi bir zarar ve ziyan iddiası, yetkili kaza merciince dinlenmemek icap eder.

Üniversite Senatolarının 43 sayılı kanuna göre verecekleri kabul veya red kararları, bu kanunun yürürlüğe girdiği 18 Nisan 1962 tarihinden itibaren 30 gün içinde alınmış olmalıdır. Ancak, T.B.M.M. üyesi olanların bu sıfatları sona erene kadar ve memleket dışında mukavele ile çalışanların mukavelelerinin nihayete ermesin kadar haklarındaki işlem geri bırakılmıştır. Bu itibarla, tarif edilen iki vaziyette bulunanların öğretim üyeliği veya yardımcılığına şimdiden kabul ve tayinleri caiz olmasa gerektir.

6 — 22/23 Şubat 1962 Olayları

T.B.M.M., 10 Mayıs 1962 tarihli ve 50 numaralı kanunla (RG. 18.5.1962 - 11106), 22/23 Şubat olayları dolayısıyla mezkûr günlerde ve ondan önce askerî şahıslar tarafından işlenen ve bunlara iştirak eden diğer kimselerin fiil ve hareketleri için ceza koğuşturması yapılmamasını kabul etmiş ve fakat ilgililer hakkında verilmiş inzibati cezalarla idari muameleleri bu hükümden hariç tutmuştur. Bu kanun, klâsik mânada ne umumî, ne de hususî bir af mahiyetinde olup, sadece cezaî takibatın icra edilmemesine matuf, nev'i şahsına münhasır bir muameledir. Yeni Anayasamızda Parlemtentonun böyle bir işlem yapmağa yetkili olduğuna dair sarîh bir hüküm mevcut

oimamakla beraber, 64. maddesinin vukuî mahiyetteki ifade ve sistemi, yani T.B.M.M. 'nin genel yetkili Devlet organı olması dolayısıyla, mezkûr maddede bu salâhiyet mündemiç bulunmaktadır. Nitekim, mülga Teşkilâtı Esasiye Kanununda işbu 64. maddeye tekabül eden 26. maddenin «takibat ve mücazâtı kanuniyenin tecili» muamelesi, «koğuşturma yapılamaz» şeklindeki işleme çok benzemektedir. Bu iki müessese arasındaki fark şudur: 50 numaralı kanun, idari ceza ve kararlar müstesna olmak üzere, bir umumî affın bütün hüküm ve neticelerini doğurduğu halde, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 26. maddesindeki «takibat ve mücazâtı kanuniyenin tecili», koğuşturmanın geciktirilme veya ertelenmesinden ibarettir.

22/23 Şubat olayları, henüz tahkik ve muhakeme edilerek herhangi bir mahkûmiyet kararına mevzu teşkil etmedikleri için, bu fiil ve hareketlerin affı, hukuken ve mantıken mevzuubahs olamazdı. Bu itibarla, T.B.M.M. 'nin ihtiyar etmiş olduğu «koğuşturma yapmama» muamelesi, hem hâdisenin mahiyetine, hem de bu usulün umumî affın hüküm ve neticelerini tazammun etmesi bakımından politik icaplara en uygun bir hareket tarzıdır.

7 — Mali Mükellefiyetler

Mevzuat Kroniğimizizin 1962 yılı ilk üç aylığında temas ettiğimiz mükellefler lehindeki muvakkat kanuni tedbirler, ikinci üç aylık devrede de devam etmiş ve götürü usulde gelir vergisine tâbi olanların borcu tehir tasarruf bonusu mükelleflerinin yükü tahdit edilmiştir.

a) Gerçekten, 24 Nisan 1962 tarihli ve 46 numaralı bir kanun (RG. 2 Mayıs 1962 - 11096), götürü usulde gelir vergisine tâbi mükellefler adına yapılması gereken tarhiyatı, bu mevzuda yeni hükümler tedvin edilinceye kadar tehir ettiği gibi, bu kanunun mer'iyetinden önce yapılmış tarhiyata müstenit tahsilâtın durdurulmasını kabul etmiştir. Bu gibi mükelleflerin, 1962 mali yılı içinde ödemeleri icap eden vergiler, II. Cumhuriyetin kurulduğu günden beri yetkili kişiler tarafından, kısa zamanda gerçekleştirileceği haber verilen Genel Vergi Reformu'nun getireceği esaslara göre tahsil edilecektir. Bununla beraber, mer'i hükümlere göre, vergi borçlarının birinci taksidini vaktinde tediye etmiş olan medeni vatandaş sıfatına lâyık mükellefler, ancak ilerde tarh edilecek vergilerinden mahsup imkânına sahip olacaklardır. Bu suretle, kanun vazı, vatandaşlık görevini yapmayan mükelleflere prim vermiş olmakta ve iyi

niyetli vatandaşlara kötü örnekler vermektedir. Filhakika, mevzuu-bahs kanun, tahsilât devresi üzerinden bir aydan fazla zaman geçtikten sonra yürürlüğe konmuş ve binlerce esnaf ve küçük sanat erbabını şumulüne almış bulunmaktadır.

b) Diğer taraftan, 27 Nisan 1962 tarihli ve 47 sayılı bir kanun da (RG. 4 Mayıs 1962 - 11098), 5 Ocak 1961 tarihli ve 223 sayılı Yatırımlar Finansman Fonu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkındaki Kanun'un 9. maddesini değiştirerek, tasarruf bonusu tevkifat ve tediyatından müstesna olan mevzuları genişletmiştir. Şöyle ki, 500 lirayı aşmayan ödemeler, avanslar, borç için ieraen satılan gayrimenkul bedelleri ve Gelir Vergisi Kanununa göre götürü ücretleri, götürü ticaret ve meslek kazançları üzerinden vergilendirilen mükelleflerin yıllık itibariyle 5500 lirayı aşmayan götürü matrahları, tasarruf bonosundan istisna edilmiştir. Bu kanun, bilhassa düşük seviyeli işçi ücretlerini, bir nev'i cebri istikraz olan, tasarruf bonusu mükellefiyetinden çıkarmayı istihdaf etmekle beraber, 500 lirayı aşmayan ödemelere ait istisnayı (hizmet erbabı için bu had yıllık itibariyle 5500 liradır) şeklinde takyid etmek suretiyle, alınmak istenen tedbirin hüküm ve tesirlerini kısmıştır.

II — Tüzükler

1 — Bakanlar Kurulunun 10 Nisan 1962 tarihli ve 6/372 sayılı kararnamesiyle yürürlüğe konulan, «*Karayolları Trafik Tüzüğü'nün Geçici 1. ve 2. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük*» (RG. 30 Nisan 1962 - 11095), 12 Mayıs 1961 tarihinde mer'iyete giren yeni Karayolları Trafik Tüzüğü'nün 66. ve 67. maddelerindeki evsafa uygun olmayan ve fakat mezkûr tarihten önce ithal veya imal veya sipariş edilmiş nakil vasıtalarının, 30 Nisan 1962 tarihinden itibaren iki ay içerisinde Trafik Şube veya Bürolarına müracaat edildiği takdirde, kabul ve tescil olunmalarını tecviz etmektedir. Bu tüzük, maalesef, mevzuatın müstakar ve seyyan olması esaslarına yeni bir istisna getirmiş olmakla, ötedenberi bizde, vatandaşların nizamata karşı olan güvensizliğine hak verecek mahiyettedir.

2 — Bakanlar Kurulunun 9 Mayıs 1962 tarihli ve 6/438 sayılı kararnamesiyle yürürlüğe konulan «*Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilen Şekilleri*» (RG. 23 Haziran 1962 - 11136), «Tüzük» adını taşımakla beraber, Anayasanın 107. maddesindeki mânada, Hükümetin bir tanzimi tasarrufu değildir. Bu

tüzük, Cemiyetler Kanununun 38. maddesinin ikinci fıkrası hükmünce, Bakanlar Kurulu tarafından tasdik olunan bir cemiyet Ananizamnamesi mahiyetindedir. Gerçekten, mezkûr 38. maddeye göre, Türkiye Kızılay Cemiyeti, Türk Hava Kurumu, Türk Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ananizamnameleri, diğer derneklerden farklı olarak, İcra Vekilleri Heyetinin tasdiki ile tekemmül etmekte ve bunlar, cemiyetler arasında özel bir kategori teşkil etmektedir. Bu itibarla, adı geçen cemiyet ve kurumların statüleri için «Tüzük» tâbirinin kullanılması, iltibasa mahal verebileceğinden, doğru ve yerinde değildir. Esasen, Cemiyetler Kanunu, bu statüleri, «Ananizamname» şeklinde tevsim etmekte ve Hükûmete sadece tasdik yetkisi tanımaktadır.

Kararname mündericatına ve metnin başlığına nazaran, Türk Hava Kurumu statüsünün bazı maddelerinin değiştirildiği ifade edilmekle beraber, hakikatı halde, bu ananizamnamenin büyük bir kısım maddeleri yeni baştan kaleme alınmış bulunmaktadır. Binaenaleyh, mezkûr metin, Kurumun esas statüsünü teşkil etmektedir.

III — Yönetmelikler

1 — Personel Statüleri

a) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 788 sayılı Memurin Kanunu ile, 3017 numaralı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilât Kanununa dayanarak; «Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Memurları Tayin ve Nakil Yönetmeliği» (RG. 9 Nisan 1962 - 11078) adı altında yeni bir statü kabul ve neşretmiştir. Bu yönetmelik, 19 Ekim 1961 tarih ve 10936 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan aynı mevzudaki yönetmeliğin yerine kaim olmuştur.

b) Üniversiteler Kanununun 115 sayılı kanunla değişik hükümlerine göre, Üniversite Senatoları, tasdike tâbi olmadan, yönetmelik çıkarabildikleri halde; «Üniversite Doçentlik İmtihan Yönetmeliğine Ek Yönetmelik» (RG. 2 Mayıs 1962 - 11096), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış bulunmaktadır. Bu yönetmelik, 30 Kasım 1961 tarih ve 10971 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Üniversite Doçentliği İmtihan Yönetmeliğine ek bir metin olup, yabancı dil imtihanında başarı sağlayamayan adayların itirazlarını düzenlemektedir. Bu itiraz hakkı, 115 sayılı tâdil kanunuyla 28 Ekim 1960 tarihinde kabul ve bu mevzudaki yönetmelik değişikliğinin, mezkûr tarihten itibaren üç ay içinde yapılması emredilmiş idi.

c) Milli Savunma Bakanlığı, 5802 sayılı kanuna istinaden. 20 Şubat 1961 tarih ve 10738 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Astsubay Sicil Yönetmeliği ve eklerini yürürlükten kaldırarak, yerine, yeni bir «Astsubay Sicil Yönetmeliği» koymuştur (RG. 3 Mayıs 1962 - 11097).

d) İçişleri Bakanlığı, 7126 ve 107 sayılı kanunlara dayanarak, «Sivil Savunma İdaresi taşra teşkilâtı ile daire, müessese ve teşekküller sivil savunma personelinin görev ve işbölümü hakkında (bir) Yönetmelik» (RG. 7 Mayıs 1962 - 11100) isdar etmiştir.

e) Sanayi Bakanlığı, kendi teşkilât ve vazifeleri hakkındaki kanuna istinaden, «Sanayi Bakanlığı Teftiş Heyeti Yönetmeliği» ni (RG. 10 Mayıs 1962 - 11103) yürürlüğe koymuştur.

f) Milli Savunma Bakanlığı, daha önce mer'î olan, «Ordu Mensuplarının Nakil ve Tayinleri Hakkında (ki) Talimatnamelerle Ek ve Tâdilleri» ni kaldırarak, yerine, «Silâhlı Kuvvetler Mensuplarının Nakil ve Tayinleri Hakkında (ki) Yönetmelik» i (RG. 22 Mayıs 1962 - 11108) kabul ve neşretmiştir. Yayımından önce 2 Nisan 1962 tarihinde yürürlüğe giren bu Yönetmeliğin 48 ve 49. maddelerini tâdil eden metin, 28 Haziran 1962 tarihli ve 11140 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandığı halde, yine 2 Nisan 1962 tarihinden itibaren mer'î sayılmıştır. İcra ve İdare makamları, makabline şâmil hükümler sevketmiyeceği gibi; yayımından önce hiç bir kaide-tasarrufu da üçüncü şahıslara tatbik mezun değildir.

g) Milli Eğitim Bakanlığı, Maarif Mevzuatının muhtelif hükümlerine dayanarak, «İlkokul Öğretmenlerinin Tayin, Nakil ve Becayış Yönetmeliği» adı altında yeni bir metin çıkarmıştır (RG. 13 Haziran 1962 - 11127). Bundan önce, aynı mevzuu tanzim eden bir yönetmelik veya diğer bir tasarruf mevcut olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak, yeni yönetmeliğin, varsa bu kabil eski hükümlerden kendine aykırı olanları zımnen ilga ettiği kabul edilmek lâzımdır.

h) Milli Eğitim Bakanlığı, «Millî Eğitim Müdürleri ve İlköğretim Müdürleri Yönetmeliği» ni (RG. 15 Haziran 1962 - 11129) kabul ve mer'iyete vaz etmiştir. Bu yönetmelik, 26 Şubat 1935 tarih ve 20272 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan «Millî Eğitim Müdürleri ve Maarif Memurları Talimatnamesi» nin yerine kaim olmuştur.

i) Millî Eğitim Bakanlığı, (h) bendinde zikredilen Resmî Gazete'de, «İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği» ni de yayınlamıştır. Fakat, bu yönetmeliğin yerine geçtiği eski mevzuatın bulunup bulunmadığı tasrih olunmamıştır.

2 — Özel Okullar Öğretim Statüleri

Millî Eğitim Bakanlığı, son zamanlarda, özel okul, dersane ve kursların «Öğretim Yönetmelikleri» adı altında, bir takım metinleri Resmî Gazete'de yayınlamağa başlamıştır (Meselâ: RG. 30 Nisan 1962 - 11095; İstanbul Özbilim Dershanesi Öğretim Yönetmeliği, İstanbul Özel Daktilo - Sekreter Kursu Öğretim Yönetmeliği, Odak Özel Fotoğrafçılık Dershanesi Yönetmeliği).

Özel öğretim ve eğitim müesseselerinin kurulması ve açılması, mer'î mevzuatımız arasında bulunan elli yıllık «Mekâtibi Hususiye Talimatnamesi» ne tâbidir. Bu talimatnameye göre, Millî Eğitim Bakanlığı, özel eğitim kurumlarının sadece tesisine ve faaliyete başlamasına ruhsat vermek salâhiyetini ve bilâhare bunlar üzerinde umumî bir murakabe yetkisini haizdir. Mevzuubahs müesseselerin teşkilât ve öğretim statülerinin, Bakanlıkça tasdik edildikten sonra «Yönetmelik» adı altında yayınlanacağına dair bir hüküm mevcut değildir. Bu itibarla, son günlerde Resmî Gazete mündericâtı arasında görünmeğe başlayan bu kabil «yönetmelikler», olsa olsa özel öğretim kurumlarının veya Millî Eğitim Bakanlığının yanlış tavsif ve tev-simleri yüzünden, büyük bir ihtimalle, Anayasanın 113. maddesi hükmünce Resmî Gazete'de yayınlanması mecburî mahiyette metin-ler telâkki edilerek, Resmî Gazete'de yer almaktadır. Yukarda da işaret edildiği üzere, yeni Anayasada «yönetmelik», ancak muayyen vasıf ve şartları haiz âmme tasarruflarına verilebileceğinden, özel öğretim müesseselerinin hazırlayıp Millî Eğitim Bakanlığının tasdik ettiği metinlere, bu adın verilmesi, hukuken doğru ve yerinde değildir. Nasıl ki, herhangi bir kaide - tasarrufa kanun veya tüzük ismi verilemezse....

3 — Gayrimenkul Kiraları

Ankara Belediyesi, 6570 ve 6776 numaralı Gayrimenkul Kiraları Hakkındaki Kanuna ve Anayasanın 113. maddesi ile umumî hukuk prensiplerine dayanarak, mezkûr kanunların tatbikatına ait bir «Özel Yönetmelik» (RG. 26 Nisan 1962 - 11092) isdar etmiş bulunmaktadır. Anayasanın 113. maddesi, her ne kadar kamu tüzel kişi-

lerine, kanunların uygulanmasını sağlamak maksadıyla, yönetmelikler çıkarmak yetkisini tanımakta ise de, hususiyle belediyeler, herhangi bir kanunun tatbikati hakkında yönetmelik yapmağa mezun kılınmış sayılamaz. Bilhassa gayrimenkul kiralari gibi, bütün ülke üzerinde seyyanen tatbiki icap eden bir metnin, her belediye tarafından değişik uygulama şekillerine bağlanması, gerek amelî, gerek ilmi bakımdan mahzurlu ve hatalıdır.

Ankara Belediyesi'nin mevzuubahs «özel yönetmeliğinin» 12. maddesindeki «Devlet Şûrasınca iptal edilen kira takdir kararları üzerine yeniden takdir keyfiyeti, tarafların müracaatına bağlıdır» hükmü, Belediye Encümenlerinin bu bapta kararlarının hukuki mahiyeti bakımından kabili münakaşadır. Gerçekten, encümenler, bu işi ehli-vukuf sıfatıyla yapmakta ise, adli mahkeme, meseleyi yeniden bu mercie gönderecek demektir. Yok eğer, mal sahibi veya kiracının re'sen Belediyeye müracaatı üzerine encümen bir karar almış ise, bu takdirde, idari bir tasarruf mevzuubahs olacağından, ilgililerin müracaatını beklemeğe hacet kalmadan encümence yeni bir karar alınması icap eder.

Görülüyor ki, gayrimenkul kira mevzuu, tek bir Belediyenin salâhiyet sahasını ve hukukî kudretini aşmakta, Adalet Bakanlığının bir yönetmeliği veya daha doğrusu Bakanlar Kurulunun bir tüzüğüne konu olabilecek vüs'at ve mahiyet arz etmektedir.

4 — İçişleri Bakanlığı, Karayolları Trafik Kanunu'nun ve Tüzüğü'nün değiştirilmesi üzerine, «Şoför ve Sürücü Ehliyetnameleri İle Şoför Adayı Belgelerinin Verilmesi ve Askerî Ehliyetnamelerin Vize Edilmesi İçin (yeni bir) İmtihan Yönetmeliği» (RG. 24 Mayıs 1962 - 11110) isdar etmiştir. Gayet mufassal hükümleri, cetvel ve kroki halinde ekleri ihtiva eden bu yönetmelik, ehliyetname imtihanında bir çok yenilikler getirmiş bulunmaktadır.

IV — Kararnameler

1 — Türk Parası Kıymetini Koruma (TPKK.) Hakkında

1930 yılında, fevkalâde iktisadî sebeplerle isdar olunup, müteaddit temditlerle 1964 senesine kadar mer'iyeti uzatılan 1567 sayılı kanuna müsteniden çıkartılan TPKKK. kararlarından 14 numaralı, bugün ekonomik ve malî sahada, kaynağını teşkil eden kanundan ve benzeri kanunlardan çok daha önemli bir kaide - tasarruf vasfını almıştır. Bir taraftan bu mahiyeti, diğer taraftan iktisadî - malî duru-

mun istikrarsız seyri, 14 sayılı kararın pek sık değiştirilmesi neticesini doğurmuştur.

a) Bakanlar Kurulu, 29 Mart 1962 tarih ve 6/300 sayılı kararnameyle yürürlüğe koyduğu, «TPKKK. Hakkında 14 sayılı Karara Ek Karar» (RG. 2 Nisan 1962 - 11072) ile; 1959 yılında imzalanan «Türkiye'de Mukim Şahısların Ticari Borçlarına Müteallik Anlaşma» hükümleri dairesinde evvelce isdar edilen 18 Şubat 1960 tarih ve 4/12730 sayılı ek kararı yürürlükten kaldırmış ve yabancıların, Türkiye'deki şahıslarda olan alacaklarını, Yabancı Sermayeyi Teşvik ve Petrol Kanunları dahilindeki yatırımlarda veya kendilerinin Türkiye'de yapacakları — Kararın 7. maddesinde işaret olunan — bir takım masrafların tesviyesi için kullanabileceklerini kabul etmiştir.

Bu arada, Karar, 10. maddede gösterilen bazı şirketlerle evvelce yapılan anlaşma hükümlerini de saklı tutmuştur.

b) Bakanlar Kurulu, Muhacir ve Mültecilerin İskân Kanunu'nun 32. maddesi ve aynı başlıklı Karar muvacehesinde, muhacir ve mültecilerin yapacağı ithalâta ilişkin özel rejimi, bir kere daha tâdil etmiştir. «TPKK. Hakkında 14 sayılı Karara Ek Karar» (RG. 26 Mayıs 1962 - 11112) başlıklı, 9 Mayıs 1962 tarih ve 6/443 numaralı yeni karar; bu hususi ithalâtı düzenleyen 14 sayılı kararın 57. maddesi ile, mezkûr İskân Kanununun 32. maddesine müteallik Kararın 12. maddesini yürürlükten kaldırmıştır.

c) Bakanlar Kurulu, 23 Haziran 1962 tarih ve 6/633 sayılı «TPKK. Hakkında 14 sayılı Karara Ek Karar» (RG. 29 Haziran 1962 - 11141) ile, evvelce 4/12090 sayılı kararlarla tesbit ve tanzim olunan iki yüz elli milyon liralık kredinin, bu defa bu limit dahilinde, 30 Haziran 1963 tarihine kadar ve münhasıran Toprak Mahsulleri Ofisi'nin 1962-63 kampanyasında, yıllık mübayaa ve stoklar için yapacağı satın almalarda kullanılacağını kabul etmiş bulunmaktadır.

2 — Basın - İlan Kurumu

Bakanlar Kurulu, 20 Mart 1962 tarih ve 6/322 sayılı bir kararname ile (RG. 4 Nisan 1962 - 11074); Basın - İlan Kurumu teşkiline dair 195 sayılı kanuna tevfikân, bu Kurum'un hesap ve muameleleri üzerinde Hükümetin haiz ve sureti istimalini tayine mezun olduğu kontrol ile sair yetkilerin, bu defa, Maliye Bakanlığı tarafından

kullanılmasını ve 27 Mart 1961 tarih, 5/979 sayılı kararın kaldırılmasını kabul etmiştir.

3 — Akaryakıt

a) Bakanlar Kurulu, 29 Mayıs 1962 tarih ve 6/499 sayılı kararnamesiyle, «*Akaryakıt İstikrar Fonu Hesabının Kaldırılmasına ve Hesap Bakiyesinin Kullanılmasına Ait Şekil ve Esaslar*» ı yeniden tesbit etmiş (RG. 22 Haziran 1962 - 11118); aynı konuya müteallik 5/765 sayılı kararnameyi de 1 Haziran 1962 gününden itibaren kaldırmıştır. Bu «esaslar» arasında, bilhassa, Fon bakiyesinin ve avaryanın ne şekilde, hangi maksatla istimal ve tediye olunacağı belirtilmiştir.

b) Bakanlar Kurulu, aynı günlü oturumunda aldığı 6/500 sayılı kararla, *Akaryakıt ve Akaryakıt Tenekesi Alım ve Satımının Tanzimine Dair Esaslar* ı tesbit ile yürürlüğe koymuştur (RG. 2 Haziran 1961 - 11118). Bu vesileyle, 5/364 sayılı evvelki kararını da kaldırarak; anadepo ve mahallî akaryakıt ve tenekelerin satış fiyatlarının hangi esaslar ve usuller dairesinde, hangi makamlar tarafından tayin edileceğine ve istisnaî yetki olarak Ticaret Bakanlığının re'sen fiyat tesbiti salâhiyetine mütedair hükümler vaz eylemiştir.

4 — Dış Ticaret Rejimi, İthalât

a) Bakanlar Kurulu, 20 Nisan 1962 tarih ve 6/324 sayılı bir kararname ile (RG. 3 Nisan 1962 - 11073), Dış Ticaret Rejimi ahkâmına tâbi bir kısım ithalât hakkında, fiili ithalât muamelesi üç ay içinde tamamlanmak şartıyla bazı yeni teknik ve istisnaî hükümler koymuştur.

b) 5383 numaralı Gümrük Kanununun 12. maddesine tevfiikan, Bakanlar Kurulu, aldığı 19 Nisan 1962 tarih ve 6/378 sayılı kararnameyle (RG. 28 Nisan 1962 - 11094); ithal müsaadesi olmadan veya bu müsaadede yazılı olanlar dışında, gümrüklere getirilmiş malların satış suretiyle tasfiyesini, her ne sebeptense, bir yıl için durdurmuş; bunun yanında, diğer malların tasfiyesine Gümrük İdaresince lüzum ve zaruret görüldüğünde cevaz ve ilgili esasların tanzimi hakkında Gümrük ve Tekel ile Sanayi Bakanlıklarına yetki vermiştir.

Bakanlar Kurulu'nun dayandığı Gümrük Kanununun 12. maddesi aynen şu hükümleri ihtiva etmektedir: «İç ve dış güvenliğin

savunması, kamunun, hayvan ve ürünlerin hastalıklardan korunması,, tarih ve san'at eserlerinin memleketten çıkışının önlenmesi maksadiyle Bakanlar Kurulunca giriş, çıkış ve transit serbestliğı her vakit kısılabileceğı veya kaldırılabilceğı gibi; mali ve iktisadi zaruretler halinde de aynı çarelere başvurulabilir.» Mevzuubahs kararnamede, ancak «mali ve iktisadi zaruretler» mülâhazasıyla hareket edilmiş olabilir. Fakat alınan tedbirin, yani Gümrük antrepolarında kalmış malların satış suretiyle tasfiyesini bir yıl müddetle durdurmanın, «giriş, çıkış ve transit serbestliğı» ni ne bakımdan kısıdğı veya kaldırdğı anlaşılamamaktadır. Bilâkis hâdisede, kanunun sınırlarını çizdiği «giriş serbestliğı» genişletilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan, kararname, Gümrük İdareleri tarafından tasfiyesine lüzum ve zaruret görülen malların tasfiye ameliyesinin yürütüleceğı esasların tesbitini, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığına bırakmakla, mezkûr 12. maddenin sarahati hilâfına, bir «yetki devri» nde bulunmaktadır. Kanunen bu kabil istisnai ve fevkalâde esas ve usullerin tayini, münhasıran ve doğrudan doğruya Bakanlar Kurulu'na ait bir salâhiyettir; başka bir makam veya mercie terkedilemez.

Prof. Dr. Lütfi DURAN

CEZA HUKUKU

1) Af Kanunu

18 Mayıs 1962 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 50 sayılı kanun, 22 - 23 Şubat olayları dolayısıyla asker kişiler aleyhine yapılacak kovuşturmayı önlemiştir.

Kanunun 1. maddesine göre «Asker kişiler tarafından 22 - 23 Şubat olayları dolayısıyla işlenen veya bu tarihten önce işlenmiş olup da bu olaylara esas teşkil edebilecek mahiyette bulunan fiil ve hareketler için ceza kovuşturması yapılmaz.»

Kanun, sadece asker kişilerden bahsetmiş olduğu için olacak, adigeçen maddenin ikinci fıkrasında «Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil ve hareketlere Türk Ceza Kanununun 64 ve 65. maddelerinin şümulüne girecek şekilde iştirak etmiş bulunanlar hakkında da aynı hüküm tatbik olunur» demek suretile Af Kanununun bu suçta şerik olarak bulunanlara da şâmil olacağını kaydetmek lüzumunu hissetmiştir.

Ayrıca, kanun bu fiiller dolayısıyla yapılmış idari işlemler ile verilmiş inzibati kararlara Af Kanununun bir tesiri olmayacağını da tasrih etmiştir. Bu suretle, Af Kanununun sadece işlenmiş suçların kovuşturulmasına mâni olacağı belirtilmiştir.

2) Devlet İstatistik Enstitüsünün vazifeleri ile ilgili suçlar

23 Haziran 1962 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış «Devlet İstatistik Enstitüsünün Görev, Yetki ve Kuruluşu hakkında» 53 sayılı Kanun cezai hükümler adı altında 28-31. maddelerinde bir takım fiillerin cezalarını göstermiş bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sayabiliriz.

a) Vazifeyi ihmal suçları

Kanunun 28. maddesine göre, «Bu kanunda belirtilen hizmetlerin yapılmasında savsaklama ve kusuru görülen memur ve hizmetliler Ceza Kanununun 230. maddesine göre cezalandırılırlar.»

Kanunun 31. maddesinin ilk fıkrasına göre, «Nüfus sayımlarında geçerli bir özre dayanmaksızın sayım ve kontrol memurluğu görevini yapmaktan kaçınanlara elli liradan iki yüz liraya kadar ve sayım işleri hakkında tespit olunan esaslara aykırı hareket edenlere veya sorulara cevap vermiyenlere veyahut bilerek gerçeğe aykırı cevap verenlere yüz liradan beş yüz liraya kadar hafif para cezası hükmolunur.»

b) Sırrı ifşa suçları

Kanunun 27. maddesine göre, «Enstitü, toplanan istatistik bilgilerinden kişisel ve özel nitelikte bulunanları, resmi veya özel herhangi bir makama vermekten veya açıklamak ve yayınlamaktan yasaktır. Bu bilgileri toplayan ve düzenliyen memurlar dahi kesin bir saklılık göstermeğe mecburdurlar.

Kişisel ve özel nitelikte olmasa dahi, Devlet İstatistik Enstitüsünce toplanan istatistik bilgileri, yayınlanmadan önce Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı dışında hiç bir görevli herhangi bir şahsa veya makama veremez.

Bu bilgiler istatistik amaçları dışında kullanılamaz ve sübut vasıtası olamaz.»

Bu mecburiyetin müeyyidesini 29. madde şöyle göstermiştir: «27. maddede yazılı yasaklara aykırı hareket eden memur ve hiz-

metliler on beş günden iki aya kadar hafif hapis cezası ve elli liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır. Tekerrürü halinde verilecek ceza evvelce verilen cezanın iki katından az olamaz. Her iki halde de doğan zarar ve ziyan ödettirilir.»

c) Bilgi verme mecburiyetine riayetsizlik

Kanunun hükümlerine uyarak istenilen bilgilerin resmi, özel gerçek veya tüzel kişiler tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu mecburiyete aykırı hareket edenler için muhtelif hükümler kabul edilmiştir.

Kanunun 30. maddesine göre: «İstenilen bilgileri belirli süre içinde veya doğru olarak veya gerektiği şekilde, geçerli bir özrü olmaksızın vermiyen resmi veya özel sektöre dahil şahıslarla, şirket veya kurumların müdür veya temsilcileri bir haftadan iki aya kadar hafif hapis cezası ve iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır. Tekerrürü halinde bu cezalar evvelce verilenlerin iki katından aşağı olamaz.»

Kanunun 31. maddesinin birinci fıkrasındaki hükmü takip eden fıkralara göre:

«Tarım sayımı ve anketlerindeki sorulara, belli edilen süre içinde geçerli bir özre dayanmaksızın cevap vermiyenlere veya bilerek gerçeğe aykırı cevap verenlere, yüz elli liradan beş yüz liraya kadar hafif para cezası hükmolunur.

Sanayi ve işyerleri sayım ve anketleri ile, diğer her çeşit sayım ve anketlerdeki sorulara belli edilen süre içinde, geçerli bir özre dayanmaksızın cevap vermiyen veyahut bilerek gerçeğe aykırı cevap veren gerçek ve tüzel kişilere ikiyüz elli liradan bin liraya kadar hafif para cezası ve bu gerçek veya tüzel kişilerin işlemlerini fiilen yöneten sorumlu müdür veya memurlarına bir haftadan iki aya kadar hafif hapis cezası verilir. Tekerrürü halinde verilecek ceza evvelce verilenlerin iki katından aşağı olamaz...

Tüzel kişiler hakkında verilecek para cezaları Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun hükümleri uyarınca tahsil olunur.»